

izvor podataka za ovaj prikaz ukoliko oni nisu sadržani u samome izdanju), oni u svojim odlukama nisu izloženi političkom pritisku. Tomu su svakako pridonijeli smanjenje interesa i vremenski odmak što potvrđuje i istupanje američke strane iz projekta. Diplomacija se često predstavlja kao nešto u što javnost ne bi trebala imati uvida. Izdanja dokumenata o vanjskoj politici, poput dvaju njemačkih o kojima je bilo riječi, kao da to potvrđuju. Iako se ističe namjera da se zainteresirana javnost bolje upozna s pravim tijekom događaja, iza deklarirane znanstvene objektivnosti u oba slučaja nalaze se politički motivi i neki oblici cenzure. Pitanje izbora dokumenata koji će se objaviti, izbora vremena kada će se objaviti i uređivačkih načela, odnosno mogućnosti izravnog ili neizravnog pritiska na urednike, ključna su za vjerodostojnost ovakvih izdanja. Ta tri vida neizravne cenzure u oba su slučaja polučila uspjeh. Ipak, u slučaju *Akten zur deutschen auswärtigen Politik* njezini su dosezi bili ograničeni budući da niti jedna strana, osobito ne ona najzainteresiranija, nije mogla sama donijeti odluku, a i mnogi su dokumenti već bili mikrofilmirani i dostupni istraživačima. Ne treba dvojiti da je izdanje ispunilo svoju prvotnu svrhu. Razmjerno povoljni uvjeti u kojima je pripremljeno omogućili su urednicima da se, uz neke kompromise, odupru pritiscima i tako mu osigurali vjerodostojnost. Njemačkom izdanju, kao što je rečeno, prethodilo je englesko (*Documents on German Foreign Policy 1918-1945*,

Washington, D.C.: Government Printing Office, 1949-1983, odnosno London: Her Majesty's Stationary Office, 1949-1983), a postoji i skraćeno francusko izdanje (*Les archives secretes de la Wilhelmstrasse*, Paris: Plon 1950-1960). Njemačko se izdanje zbog potpunosti, a i zato što je na njemačkom jeziku, može smatrati standardnim. Izabrani dokumenti-spisi njemačkog ministarstva vanjskih poslova, korespondencija s diplomatskim predstavništvima i drugim službama - objavljeni su kronološki. Očito se smatralo da bi tematsko grupiranje naštetilo razumijevanju samih dokumenata i konteksta njihova nastanka (što je bila jedna od glavnih zamjerki izdanju *Die Grosse Politik*) i sugeriralo neodgovarajuće interpretacije. U svakom se svesku ispred teksta dokumenata nalazi njihov popis s naslovom, datumom i registrom za svaki dokument, ovoga puta ne kronološkim redom, nego prema zemljama na koje se dokument odnosi. Očito se imalo u vidu interes korisnika izdanja.

Jozo Ivanović

I DOCUMENTI DIPLOMATICI ITALIANI, Ministero degli Affari Esteri, Commissione per la pubblicazione dei documenti diplomatici, Libreria dello Stato, Roma 1952. i ss., 12 serija, 87 svezaka (do sada tiskanih)

Po uzoru na izdanja francuskih, njemačkih i engleskih diplomatskih dokumenata i Italija je dekretom mini-

stra vanjskih poslova Alcide De Gasperi-ja od 20. rujna 1946. imenovala Komisiju za izdavanje diplomatskih dokumenata. Nakon dva prethodna neuspjela pokušaja, ova je komisija započela izdavanje dokumenata 1952. godine pod predsjedanjem senatora Alessandra Casatija i do danas izdala 90 svezaka (od, zasada, oko 150 predviđenih) i to za razdoblje od 1861. (godina proklamiranoga ujedinjenja Italije) do, najprije 1943., što je kasnije produženo do 1958. godine. Dokumenti su podijeljeni u 12 serija i tiskani su paralelno i to:

Dakle do sada su kompletirane serije I, V, VII. i IX.

profesora povijesti međunarodnih ugovora i politike na sveučilištu "La Sapienza" u Rimu. Prije njega predsjednici Komisije bili su: senator Alessandro Casati (1952-1956), prof. Mario Toscano (1956-1969), prof. Ruggero Moscati (1969-1983) i prof. Ettore Ancheri (1983-1988).

Dokumenti objavljeni u ovoj zbirci najvećim su dijelom pohranjeni u Povijesnom arhivu Ministarstva vanjskih poslova Italije (Arhiv Kabineta i generalnog tajnika, Opći arhiv, Arhiv Političkog odjela, Arhivi Ambasade Italije u: Beču, Berlinu, Londonu, Parizu i Petrogradu, Arhiv šifri). Međutim, već prema potrebi i važnosti, korišteni su i arhivi drugih ministar-

I.	1861-1870	13 svezaka	
II.	1870-1896 (nama nedostaju br. 6 i 22)	27 svezaka	izdan br. 1-5; 7-18; 21-22
III.	1896-1907	12 svezaka	izdan br. 1-6
IV.	1908-1914	12 svezaka	izdan br. 12
V.	1914-1918	11 svezaka	
VI.	1918-1922	9 svezaka	izdan 1-2
VII.	1922-1935	16 svezaka	
VIII.	1935-1935	13 svezaka	izdan 1-5; 12-13
IX.	1939-1943	10 svezaka	
X.	1943-1948	6 svezaka	izdan 1-4
XI.	1948-1953	u pripremi	
XII.	1953-1958	u pripremi	

Akvizicija je nabavljena na poticaj dr. Jere Jareba u listopadu 1995. a darovana je Arhivu početkom 1996. g. dobrotom današnjeg predsjednika Komisije (na tom mjestu od 1990) i jednoga od glavnih urednika prof. Pietra Pastorellija, inače redovitog

stava: Archivio Storico del Ministero della Difesa, Archivio del Ministero della Marina, Archivio Storico del Ministero d'Africa Italiana, te Ufficio Storico dello Stato Maggiore dell'Esercito, Ufficio Storico della Marina i Ufficio Storico dell'Esercito. Od

državnih arhiva tu je najprije Centralni državni arhiv, a zatim državni arhivi u Bielli, Napulju, Reggio Emiliji i Torinu, te Staatsarchiv Wien. Potom dokumenti iz Museo Centrale di Risorgimento i Museo di Risorgimento di Roma i Torino, Archivio Storico del Museo Civico di Pavia, Biblioteca dell'Archiginnasio di Bologna i Biblioteca Comunale "Ruggero Bonghi" a Lucera. Konačno tu su i dokumenti iz arhiva Kraljevske obitelji Savoia (Cascais-Portugal), te iz privatnih obiteljskih arhiva: Artom, Blanc (čuvaju se pri Komisiji), Caetani (Roma), Corti (Milano), Nigra (čuva se pri Ministarstvu vanjskih poslova), Pasolini (Ravenna), Pepoli (Ravenna-Pesaro), Ricasoli (Brolio), Sella (Bielle), Sonnino (Montespertoli), Teccio (Bayo), Visconti Venosta (Santena), te osobnih arhiva Dina Grandia, Vittoria Emanuelea Orlandia i Alberta Panse. Pojedini dokumenti uzeti su iz fondova Documents on British Foreign Policy i Documents Diplomatiques Français. Zadatak Komisije definiran je kao povijesni, a ne politički, tj. cilj joj je da dade povijesnu sliku razvoja talijanske vanjske politike od proglašenja ujedinjenja Italije do danas, te ponudi znanstvenicima dokumentarnu građu za rekonstrukciju gotovo stoljeća povijesti Italije na tom specifičnom području, kako navodi A. Casati u predgovoru. Zato je nemoguće, a nema ni svrhe objavljivanje svih dokumenata Arhiva Ministarstva vanjskih poslova (kako je pokušano u tzv. "Libri verdi"); treba razlučiti važne od nevažnih, važne događaje

za povijest koji su imali utjecaja na tijek talijanske povijesti i formiranje njezine vanjske politike.

Kriterij rada Komisiju bio je objavljivanje građe koja će poslužiti za proučavanje direktne i susedne faze diplomatskih akcija talijanske vlade bilo u pitanjima općenitog značaja - koja se u biti svode na odnose s velikim silama - bilo u specifičnim pitanjima od većeg značaja koja se odnose makar i na manje države, ali u stvarima koje utječu na cijelo opće određenje akcije. Trebalo se, dakle, ograničiti na bitne dokumente, a izostaviti pitanja koja su imala periferan epizodni ili nikakav utjecaj i posljedice na talijanske poslove, bez obzira na to što se možda u određenom trenutku činilo da su vrlo važna i oko njih se diglo mnogo prašine. Također ne treba objavljivati dokumente već objavljene u izdanju "Trattati e Convenzioni del Regno d'Italia" niti dokumente o korespondenciji između Ministarstva vanjskih poslova i drugih ministarstava, osim ako interes i razumijevanje cjeline ne nalažu drugačije. To se odnosi i na interne dokumente zemalja u kojima su akreditirani talijanski diplomati, osim u slučaju da stav nekog zakonodavnog tijela ili stranke direktno utječe na odnose s Italijom.

Raspored dokumenata strogo slijedi kronološki red, prema datumu otpreme samog dokumenta; slijedeći, kako kažu autori, primjer francuskog izdanja, za razliku od njemačkog i engleskog gdje su dokumenti grupirani unutar većih tema (pitanja). Materijal koji je objavljen sastoji se od telegrama, pisama (originali i koncepti), iz-

vještaja i cjelovitih spisa. Nastojalo se ne umnožavati dokumente - kada se radi o istoj stvari objaviti onaj najkraći, pod uvjetom da je u njemu sve bitno sadržano. Načelo je također: ništa ne skraćivati, nego objaviti spis u izvornome obliku.

Svaki pojedini svezak na početku ima neku vrstu predgovora koji napominje što treba znati da bi se moglo bez problema služiti određenom materijom, a nakon toga slijedi sumarno kazalo - neka vrsta regista (kratki sažetak svakog pojedinog dokumenta). Slijede dokumenti, poredani po brojevima, a u posljednjem dijelu nalaze se "metodičke tablice" - neka vrsta stvarnog ili tematskog kazala - i, konačno, kazalo imena.

Nije potrebno ni spominjati koliko je za našu historiografiju i diplomatiku vrijedno ovo izdanje naših prvih susjeda čiji su interesi uvijek bili isprepleteni s našima. Zato nije čudno da se već od prvog sveska ove edicije možemo susresti s dokumentima koji se direktno i indirektno tiču i Hrvatske i njezine povijesti: bilo u odnosima Italije s Austrijom, Mađarskom, Bosnom i Hercegovinom ili Srbijom. Vjerujemo da je ovim izdanjem i našim istraživačima ponuđen još jedan vrijedan izvor koji se ne smije zaobići.

Ivan Dovrančić

DOCUMENTS DIPLOMATIQUES FRANÇAIS (FRANCUSKI DIPLOMATIČKI DOKUMENTI) 1954-1960, 1945 Aneksi, Ministarstvo vanjskih poslova

Francuske, Povjerenstvo za objavu francuskih diplomatskih dokumenata, Pariz 1987-1996.

Francusko je ministarstvo vanjskih poslova do 1987. godine objavilo tri velike serije diplomatskih dokumenata:

1. IZVORI ZA RAT 1870-1871. Zbornik dokumenata koje je objavilo Ministarstvo vanjskih poslova (LES ORIGINES DE LA GUERRE DE 1870-1871. Recueil de documents publiés par le ministère des Affaires étrangères), Pariz, 1910-1923, 29 svezaka.

2. FRANCUSKI DIPLOMATIČKI DOKUMENTI 1871-1914 koji se odnose na izvore rata iz 1914. (DOCUMENTS DIPLOMATIQUES FRANÇAIS 1871-1914 RELATIFS AUX ORIGINES DE LA GUERRE DE 1914), Pariz, 1929-1960, 42 sveska.

3. FRANCUSKI DIPLOMATIČKI DOKUMENTI koji se odnose na rat od 1939. do 1945. (DOCUMENTS DIPLOMATIQUES FRANÇAIS RELATIFS AUX ORIGINES DE LA GUERRE DE 1939-1945) Pariz, 1963-1986, 32 sveska.

Osim ovih izdanja, objavljene su i brojne prigodne publikacije: *Žute knjige (Livres jaunes)*, brošure koje se odnose na određena pitanja, itd.

Pri francuskom ministarstvu vanjskih poslova 1983. godine je od umirovljenih diplomata, sveučilišnih profesora i ravnatelja velikih arhiva, pod predsjedanjem J. B. Durosellea, formirano "Povjerenstvo za objavu francuskih diplomatskih dokumenata-